

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертацію Гайдая Валентина Вікторовича
«Громадські організації Польщі 1918 – 1939 років: інституційний розвиток та
суспільно-політична діяльність»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія

Обрана тема дисертаційного дослідження Валентина Вікторовича Гайдая присвячена аналізу інституційного розвитку та суспільно-політичної діяльності громадських організацій у міжвоєнній Польщі. Ця тема є, без сумніву, актуальною і вже давно чекала свого дослідника в Україні. Погоджуємося з автором, що у вітчизняній історіографії відсутнє комплексне дослідження обраної теми. Відрадно, що відбулося вирішення цієї складної і актуальної в науковому аспекті проблеми, яка довгий час залишалася недослідженою. Тому, слід підкреслити, що дисертація Валентина Вікторовича Гайдая вирішує важливі питання вітчизняної історичної науки.

Особливої актуальності набуває дослідження Валентина Вікторовича Гайдая на сучасному етапі, коли Україна переживає процес становлення громадянського суспільства, в якому провідне місце належить громадським організаціям. У цьому плані дослідження суспільного-політичного життя Польщі минулого століття дозволить повною мірою оцінити потенціал громадської ініціативи на сучасному етапі, зокрема в подоланні негативних явищ в політичному житті сучасної України. Тому обране дисертантом дослідження має також політичну актуальність.

У вступі рецензованої дисертації переконливо обґрунтовано актуальність, наукову новизну та практичне значення дослідження, визначено його мету і завдання, методологічні засади. Предметом дослідження в дисертації стали питання, які в минулому не отримали

належного об'єктивного висвітлення у вітчизняній історіографії. Поставлену в дисертації мету – висвітлення діяльності громадських організацій під кутом зору їх впливу на суспільно-політичне життя міжвоєнної Польщі – дисертант зреалізував, керуючись загальнонауковими принципами пізнання та користуючись конкретними методами історичного дослідження.

Історіографічний огляд проблеми дозволив авторові окреслити коло питань, які потребують дослідження, і відповідно до того побудувати дослідницький процес.

В основу дисертації покладена ґрунтовна джерельна база: неопубліковані архівні матеріали, опубліковані документи, статистичні збірники, періодичні видання, мемуарна література тощо. Із документів архівного походження в роботі широко використані матеріали Архіву актів нових у Варшаві, Державного архіву Російської Федерації, Російського архіву соціально-політичної історії. Загалом джерельна база достатньо репрезентативна і вповні дає можливість висвітлити діяльність громадських організацій основних верств польського суспільства доби II Речі Посполитої, тобто створює підстави для досягнення поставленої мети. Однак, зовсім не зайвим було б використати фонди обласних архівів України, особливо тих де відклалися польські документи з міжвоєнного періоду.

Слід відзначити вміння дисертанта працювати з джерелами і літературою, виважено підходити до аналізу архівних документів, а також періодики, яка потребувала особливо критичного підходу. Схвалюю джерелознавчий аналіз маловідомих документів і матеріалів та запровадження їх в науковий обіг, що є, без сумніву, здобутком автора. Змістовний аналіз джерел дозволив Валентину Вікторовичу Гайдаю окреслити основні напрямки, які були притаманні інституційному розвитку й громадській діяльності організацій у Польщі.

Позитивною стороною дослідження Гайдая Валентина Вікторовича є

детально подані унікальні й малознані в Україні факти про діяльність громадських організацій міжвоєнної Польщі; суспільно-політичну активність польського суспільства досліджуваного періоду.

У дисертації Гайдая Валентина Вікторовича представлено системну характеристику суспільно-політичної діяльності громадських організацій як на етапі демократичного (до 1926 р.) так і санаційного розвитку Польщі до 1939 р.

У роботі удосконалено методику аналізу проблем суспільно-політичної активності польських громадян у хронологічній послідовності. Використання згаданих у дисертації методів допомогло дисертанту викласти події у чіткій послідовності і логічній завершеності.

Основні результати і теоретичні положення кандидатської дисертації Гайдая Валентина Вікторовича викладені у вступі, чотирьох розділах, десяти підрозділах, висновках, списку використаних джерел. Висновки дисертації дають вичерпні відповіді на завдання, поставлені у вступі. Сформульовані у дисертаційному дослідженні висновки є, на наш погляд, достовірними і повними, свідчать про наукову новизну і практичну значимість роботи. З висновками своїх досліджень Валентин Вікторович Гайдай ознайомив широку наукову громадськість, беручи участь у науково-практичних конференціях. Опубліковані результати дисертації допомагають краще зрозуміти низку суперечливих аспектів зі сфери суспільно-політичного життя в українській історичній науці. Наукові здобутки дослідника відображені у 11 публікаціях. Із них 6 статей у фахових виданнях, а також статті, які додатково відображають результати дослідження.

Отже, дисертація Гайдая Валентина Вікторовича є самостійною і завершеною працею, яка присвячена розв'язанню актуальної наукової проблеми. Її основні результати, відбиті в авторефераті та наукових працях, є суттєвим внеском у дослідження історії громадських організацій у

зарубіжних країнах і сприятимуть, на наш погляд, розв'язанню конкретних практичних завдань державного будівництва на сучасному етапі.

Поряд з тим, оцінюючи дисертацію Гайдая Валентина Вікторовича загалом позитивно, необхідно внести деякі уточнення і побажання.

По-перше, у висновках історіографічного аналізу і загальних висновках дисертації здобувач не зовсім чітко охарактеризував недосліджені аспекти згаданої теми. Забагато уваги в авторефераті, зокрема, було приділено тим працям, що вийшли друком до 1918 р. (праці М. Драгоманова й О. Керенського). Ці праці важливі для вивчення етапів становлення польської державності, однак вони не вписуються в хронологічні межі дослідження. До того ж, для огляду сучасної зарубіжної історіографії монографії вибрано довільно, бо чимало з них лише побіжно стосуються теми дослідження. Вважаємо, що треба було чіткіше акцентувати увагу на конкретний внесок авторів у розробку досліджуваної теми, критичніше оцінити їх науковий доробок і глибше прослідкувати сучасні тенденції в українській, польській та російській історіографіях.

По-друге, наше бачення проблеми полягає також у необхідності з'ясування ролі й місця польських громадських організацій в реалізації національної політики Польщі. Найбільше це було помітно в українському питанні. Зокрема в Східній Галичині в досліджуваний період активно діяло Товариство приятелів гуцулів, на Лемківщині – Комітет до справ Лемківщини, на Волині – Союз осадників і на всіх західноукраїнських землях – Союз загродової шляхти, Стрілецький союз, організації римо-католицької церкви тощо. Польські громадські організації також брали активну участь в ревіндикаційних акціях на Холмщині у 1938 р. й так званій політиці «зміцнення польськості» загалом. Вважаємо, що специфічною рисою суспільно-політичного життя Польщі міжвоєнного періоду було використання польських громадських організацій в реалізації державної політики.

По-третє, для повного розкриття теми громадських організацій було б доцільно в додатках відобразити й згрупувати їх в окремих таблицях, чи в іншій формі, згідно ідейних напрямків або видів діяльності в політичній, економічній чи культурних сферах. Окрім того, потрібно було подати таблицю відповідностей назв організацій українською і польською мовами.

По-четверте, серед завдань поставлених в роботі було «узагальнити результати участі громадських організацій в суспільно-політичному житті Польської держави й розробити рекомендації» щодо використання цього історичного досвіду в умовах сучасної України. Однак, рекомендації на жаль виписані не чітко, й тому проблематично стверджувати про їх використання. Слід було б також, зазначити, які проблеми в дисертації залишилися не дослідженими і визначити перспективні напрямки для майбутніх досліджень

І насамкінець, робота не позбавлена окремих категоріальних, стилістичних і орфографічних огріхів. Вважаємо за доцільне використання терміну «національно-демократичний рух», а не «народно-демократичний рух», як наприклад на с. 11 автореферату та с. 158 дисертації. У «Списку використаних джерел» (а не «Списку використаних джерел і літератури») необхідно було вказати назви описів, назви використаних архівних справ і назви статей з періодичних і неперіодичних видань.

Зазначимо, що висловлені побажання і зауваження не є принциповими, оскільки лише відтворюють наше бачення проблеми.

У цілому, не зважаючи на зауваження, кандидатська дисертація Гайдая Валентина Вікторовича виконана на належному рівні, заслуговує на високу оцінку як самостійна та оригінальна праця. Зміст дисертації викладено у логічній послідовності. Науково-довідковий апарат оформлено відповідно до вимог ДАК України. Основні положення та висновки дисертації викладено та обговорено на міжнародних колоквиумах та конференціях. Поставлені дисертантом цілі й завдання виконано. Автореферат розкриває методи дослідження, відбиває основний зміст дисертації. Положення і висновки

рецензованої дисертації з достатньою повнотою відображені у публікаціях автора. Все це дає підстави говорити про автора дисертації як сформованого дослідника, який володіє необхідним історичним інструментарієм і навиками науково-дослідницької роботи.

Вважаю, що дослідження Гайдая Валентина Вікторовича «Громадські організації Польщі 1918 – 1939 років: інституційний розвиток та суспільно-політична діяльність», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія є завершеною науковою працею, цілком відповідає вимогам ДАК України, що висуваються до дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри історії слов'ян

Державного вищого навчального закладу

«Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»,

доктор історичних наук, професор

В. Л. КОМАР

